

نوشته‌های قانونی

پریسا برازنده

روابط درست انسانی می‌تواند دنیا را جای قشنگ‌تری برای زندگی کند. ضرب‌المثلی می‌گوید مهربانی بزرگ‌تر از قانون است و مثل دیگری هم می‌گوید هر جامعه حقوق و قوانین لازم دارد.

اما، قانون چیست؟ قانون در اصطلاح حقوق اساسی، قضایایی است که شیوه رفتار انسان را در زندگی اجتماعی تعیین می‌کند، به این معنی که انسانها در زندگی فردی و اجتماعی باید چنین کنند و چنین نکنند... بنابراین، قانون ضوابط و اصول کلی معینی است که از طرف یک منبع دارای قدرت و اعتبار اجتماعی، مقرر می‌شود و در آن برای همه کسانی که در قلمرو آن منبع قدرت زندگی می‌کنند، تکالیف، حقوق و مسؤولیت‌هایی معین گردد که همگان، قوی یا ضعیف، به رعایت آن ملزم باشند و به عواقب تخلف از آن گردن نهند. این قانون گاه شامل مسائل فیزیکی است؛ مثل قوانین نیوتن که بر انسان تأثیر دارد گاه قوانین اخلاقی است؛ مثل قوانین راهنمایی و رانندگی یا قوانین آپارتمان‌نشینی.

همیشه تعادل لازم است. تعادل؛ هنگامی است که هم حق داشته باشی؛ یعنی آزادی‌هایت را بشناسی، هم تکلیف خود را بدانی و آن را رعایت کنی که این همان عدالت است. حضرت علی(ع) می‌فرمایند: «ثواب دو چیز عظیم است، یک گذشت از گناه و دیگری عدل و عدالت.» و در جای دیگر می‌فرمایند: «بالاترین بخشش‌ها، رسانیدن حق به صاحبش است.»

حقوق چیست؟ جمع کلمه حق است و به مجموعه حق‌های تعریف‌شده برای افراد در موارد گوناگون در جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنند، «حقوق» می‌گویند. علم حقوق هم بررسی قوانین و سیر تحول آنهاست.

انواع حقوق

حقوق خصوصی / حقوق مدنی / حقوق اداری / حقوق اساسی / حقوق تجارت / حقوق بشر / حقوق بهداشت محیط / حقوق بیمه / حقوق بین‌الملل / حقوق مالکیت فکری / حقوق ثبت / حقوق پزشکی / حقوق فناوری / حقوق موضوعه / حقوق جزا / حقوق ترابری / حقوق خانواده / حقوق عمومی / حقوق کار و امور اجتماعی / حقوق و رایانه / حقوق مالی / حقوق جانوران / حقوق کودک

نکته: برابر پیمان‌نامه حقوق کودک مصوب ۲۹ آبان ۱۳۶۸ (۲۰ نوامبر ۱۹۸۹)، منظور از کودک، هر انسان کمتر از هجده سال است. از نظر تاریخی و فلسفی، پیمان‌نامه حقوق کودک ادامه حقوق بشر و بخشی از آن است.

فکر می‌کنم کم‌کم «پرسش چرا قانون» در ذهن‌تان جای خودش را پیدا می‌کند. پیشنهاد: با قوانین کلاس آشنا شوید و برخی قوانین را تعیین و اجرا کنید. آنها را به دیوار کلاس نصب کنید. قوانین مثبت‌اندیشی را هم فراموش نکنید!

برای هر فرد است که نباید از آن حد پا فراتر بگذارد و فراتر یعنی تجاوز به حقوق دیگران؛ مانند گذشتن از مرز کشورها یا بالا رفتن از دیوار خانه همسایه؛ حتی بالا بردن صدای موسیقی در خانه و ماشین! حق حیات، حق مالکیت، حق آزادی شغل و حق ازدواج و... جزئی از حقوق بشر هستند.

تکلیف چیست؟ حق، همیشه همراه مسئولیت و تکلیف است. همان‌طور که شناخت حقوق و آزادی‌ها ضروری است، شناختن تکلیف؛ یعنی وظایف هم مهم است. حقوق و تکالیف، مانند تار و پود جامعه هستند که روابط درست اجتماعی مردم را شکل می‌دهند. به‌طوری که:

● اگر حق داشته باشی، ولی تکلیفی در برابر رعایت حق دیگران نداشته باشی، این بی‌تعدالی تو را فردی خودخواه و مستبد می‌کند.

مثال: به پارک می‌روی و از حق استفاده از آن بهره‌مند می‌شوی، اما برای خودت تکلیف نمی‌دانی که آنجا را پاکیزه نگه‌داری و زباله‌هایت را حتماً در سطل زباله بریزی.

● اگر حق نداشته باشی، ولی تکلیف داشته باشی، این بی‌تعدالی تو را به سوی بردگی می‌برد.

مثال: به تکلیف اطاعت و احترام به بزرگ‌ترها عمل کنی، ولی هیچ‌گاه حق اظهارنظر و پرسش نداشته باشی.

کلمه قانون معرب کلمه یونانی *canon* است که به فرانسه *loi* و به انگلیسی *law* ترجمه شده است.

در فارسی «دات» به معنی قانون است و داد و دادگر از این کلمه گرفته شده است؛ بنابراین صفت «دادگر» نوشیروان؛ پادشاه ساسانی به معنی قانون‌گذار است نه عادل.

حضرت علی(ع) می‌فرمایند: «زکات توانایی، دادگستری است.»

کاربرد کلمه قانون در حقوق ایران، به حدود سال‌های ۱۳۶۹ ق بازمی‌گردد. معادل و مترادف این واژه در زبان فارسی ناموس است که اصل آن از کلمه «نموسای» سریانی است که امروزه در زبان محاوره به معنی غیر از قانون به کار برده می‌شود.

آیین نیز لغتی فارسی است و به معنی قانون، مراسم و عرف است و آیین‌نامه کتابی است حاوی آیین‌ها و قوانین. واژه‌ای که امروزه شاید بیشتر زمان امتحان رانندگی شنیده باشید: امتحان آیین‌نامه!

پس قانون با تعیین حق و تکلیف، تنظیم‌کننده رفتار انسان در جامعه در ارتباط با خود و دیگران است.

حق چیست؟ حق؛ آزادی مشخص شده